

Austatud lugeja!

Tähelepanelik lugeja võib selle Juridica sisukorda silmitsedes küsida: miks ajal, mil Iirimaa on just toimunud järjekorralt juba teine rahvahääletus Nizza lepingu üle, mis oluliselt mõjutab Eesti astumist Euroopa Liitu, ning ajal, mil Eestis on vastselt valitud kohalike omavalitsuste volikogude liikmeid ja jälle kord on hoogu saamas debatt põhiseaduse muutmise üle, algab Juridica number õigusfilosoofiaga? Miks on see nii, kui arvestada, et numbrist ei puudu ei põhiseaduse täiendamise seaduse eelnõud käsitlev artikkel ega ka kohalikke ja riiklike ülesannete piiritlemist analüüsiv kirjutis, samuti muud, õigusfilosoofiast oluliselt praktilisemat laadi teemad?

Juridica ei järjestata artikleid autorite tähtsuse järgi. Kuigi Ilmar Tammelo ja Gustav Radbruchi kirjutised kuuluks ka autorite silmapaistvust arvestades selle numbri etteotsa, ei ole see praeguse järjestuse põhjuseks. Ka ei tule selline asetus kinnisideest, et kõik see, mis tuleb välismaalt, on mitte ainult õige ja hea, vaid lausa parim. Taolise järjekorra põhjuseks pole ka asjaolu, et tegu on selle numbri kõige lühema artikliga. Kuigi viimase aja meedia-teoreetikud rõhutavad vajadust paigutada oma mõte paari minutisse ja tänavaid alles koristatakse hüüdlauseid täis valimisreklaamist, ei alahinda Juridica oma lugeja süvenemisvõimet.

Kas Juridica tahab G. Radbruchi artikliga kutsuda Eesti juriste üles mässule seaduste vastu? On ju artikli süütu pealkirja – „Viis minutit õigusfilosoofiat“ – taha peidetud üleskutse eitada seaduse kehtivust, kui see seadus ei vasta teatud tingimusele. Kui see on Juridica eesmärk, siis mis on sellise küsimuse ajastatuse põhjus?

Ilma et hakkaksin siinkohal täiendavalt analüüsima selle Juridica numbri esimest artiklit, mida M. Luts siinsamas numbris niigi põhjalikult teeb, vastan: ei, Juridica ei taha ärgitada juriste mässule. Kaldun arvama, et sellise mässu järele puudub hetkel ka vajadus. Põhiseaduslikkuse järelevalve praktika Eestis on teadvustanud võimalust ja vajadust küsida iga seaduse kehtivuse järele enne selle rakendamist. See on aidanud kinnistuda põhimõttel, et seadus ei ole see, mis seadus on, vaid seadus on see, mis õigus on. Jurist küsib seaduse sisulise kehtivuse üle ehk küll vähem kui tema klient, kellest mõni kahtleb seaduse kehtivuses alati, kui see talle õigust ei anna. Kuid ka juristile pole küsimus seaduse kehtivusest õigusena võõras. Iseküsimus on ehk aga see, kust ja kuidas me sellele küsimusele vastust otsime.

Küsimus „kust“ viib meid allikani. Suuresti on selleks allikaks meie põhiseadus, millest arusaamise ja mille edasiarendamise teel on vastilmunud põhiseaduse kommentaarid pannud maha kvalitatiivselt uue verstaposti. Kuid see allikas on avardumas. Veelgi enam, kui rahvahääletusel võetakse vastu selle Juridica numbri lõpus ära toodud põhiseaduse täiendamise seaduse eelnõu, siis enamiku juristide jaoks ei tähenda see mitte põhiseaduse avardumist, vaid lõpmatust, teadmatust sellest, mis on nüüdsest õigus.

„Õppida, õppida, õppida!“, kõlas kunagine loosung. See nõue ei kaota juristi elus aktuaalsust, kui ta, I. Tammelod parafraseerides, tahab olla midagi muud kui õiguskäsitöeline. Kuid ma kujutlen ka vastuhüüdeid: kaua võib! Isegi paar aastat tagasi ülikooli lõpetanud inimese teadmised omavad selle aasta suve-sügiseiga, pärast võlaõigusseaduse ja karistusseadustiku jõustumist, üksnes ajaloolist väärtust! Selline saatus on tabanud faktiteadmisi.

Just seepärast algabki käesolev number õigusfilosoofiaga, ainega, mis õpetab õigusliku mõtlemise meetodeid ja printsiipe. Asi pole selles, et see on ainus, mis on õigusreformidest puutumata jäänud. See on vundament, mida seadusmuudatus meilt ära ei võta ning millele saab ja tuleb taas kord ehitama hakata.

Katrin Prükk

